

ภาคพิเศษ - วินัยกรรมวันปาฏิโมกข์

แสดงอาบัติ ๔ บท

- ครั้งที่ ๑ ผู้แสดงอาบัติ **อะหัง อัยยะ สัมพะหุลา นานาวัตถุกาโย
ถุลลัจจะยาโย อาปัตติโย อาปฺหุโน ตา
ปะฎิเทเสมิ**
- ตอบว่า **ปัสสะถะ อัยยะ**
- ผู้บอกอาบัติ **อามะ อัยยะ ปัสสามิ**
- ตอบว่า **อายะติง อัยยะ สังวะเรยยาถะ**
- ผู้บอกอาบัติ **สาธุ สุกฺขุ อัยยะ สังวะริสสามิ (๓ ครั้ง)**
- ครั้งที่ ๒. ผู้แสดงอาบัติ **อะหัง อัยยะ สัมพะหุลา นานาวัตถุกาโย
ปาจิตติยาโย อาปัตติโย อาปฺหุโน ตา
ปะฎิเทเสมิ**
- ตอบว่า **ปัสสะถะ อัยยะ**
- ผู้บอกอาบัติ **อามะ อัยยะ ปัสสามิ**
- ตอบว่า **อายะติง อัยยะ สังวะเรยยาถะ**
- ผู้บอกอาบัติ **สาธุ สุกฺขุ อัยยะ สังวะริสสามิ (๓ ครั้ง)**
- ครั้งที่ ๓. ผู้แสดงอาบัติ **อะหัง อัยยะ สัมพะหุลา นานาวัตถุกาโย
ทุกกฏาโย อาปัตติโย อาปฺหุโน ตา ปะฎิเทเสมิ**
- ตอบว่า **ปัสสะถะ อัยยะ**
- ผู้บอกอาบัติ **อามะ อัยยะ ปัสสามิ**
- ตอบว่า **อายะติง อัยยะ สังวะเรยยาถะ**
- ผู้บอกอาบัติ **สาธุ สุกฺขุ อัยยะ สังวะริสสามิ (๓ ครั้ง)**

ครั้งที่ ๔. ผู้แสดงอาบัติ **อะหัง อัยยะ สัมพะหุลา**
ทุพภาสิตาโย อาปัตติโย อาปฺนุโน ตา
ปะฎิเทเสมิ
 ตอบว่า **ปัสสะถะ อัยยะ**
 ผู้บอกอาบัติ **อามะ อัยยะ ปัสสามิ**
 ตอบว่า **อายะติง อัยยะ สังวเรยะยาถะ)**
 ผู้บอกอาบัติ **สาธุ สฺกุจฺจ อัยยะ สังวะริสสามิ (๓ ครั้ง)**
 ผู้รับตอบว่า **สาธุ ๓ ครั้ง**

อุโบสถกรรม

๔ รูปขึ้นไป ตรีสให้สวดตั้ง ได้ยินชัดเจน เพื่อทบทวนพระปาฏิโมกข์ (สาวิกา)

๓ รูป เรียกว่า คณะอุโบสถ

ท่านให้ทำ ปาริสุทธอุโบสถ รูปหนึ่งสวดประกาศด้วยญัตติว่า

“สุณฺหุตุ เม อัยยะ อายัสมันตา, อชฺชุปุสสะเถ ปิณณะระโส,
(จะตุททะโส ถ้าเป็น ๑๔ คำ) ยะทายัสมันตาทัง ปัตตะกัลลัง,
มะยัง อัญญะมัญญัง ปาริสุทธอุโปสะถัง กะเรยยามะ”

“ท่านทั้งหลายเจ้าข้า จงฟังข้าพเจ้า อุโบสถวันนี้ที่ ๑๕ คำ ถ้าความพร้อมพรั่ง
 ของท่านทั้งหลายถึงที่แล้ว เราทั้งหลายพึงทำปาริสุทธอุโบสถด้วยกันเถิด”

แม่ชีสงฆ์ผู้บวชก่อน **“ปฺริสุทฺโธ อะหัง อัยยะ, ปฺริสุทฺโธติ มัง ธาเรหิ” (๓ จบ)**
 ฉันบอกรับริสุทธิแล้วเธอ ขอเธอทั้งหลายจำฉันว่า
 ผู้บริสุทธิแล้ว”

ผู้บวชทีหลัง **“ปฺริสุทฺโธ อะหัง อัยยะ, ปฺริสุทฺโธติ มัง ธาเรถะ” (๓จบ)**

๒ รูป เรียกว่า คณะ ๒

ไม่ต้องประกาศตั้งญาติ เพียงแต่บอกบริสุทธิแก่กัน. รูปละ ๓ จบ.

แม่ชีสงฆ์ผู้บวชก่อน “*ปริสุทโธ อะหัง อัยยะ, ปริสุทโธติ มัง ธาเรหิ*” (๓จบ)

ฉันบอกบริสุทธิแล้วเธอ ขอเธอทั้งหลายจำฉันว่า
ผู้บริสุทธิแล้ว”

ผู้บวชทีหลัง “*ปริสุทโธ อะหัง อัยยะ, ปริสุทโธติ มัง ธาเรถะ*” (๓จบ)

อยู่รูปเดียว เรียกว่า บุคคลอุโบสถ

ควรรอแม่ชีสงฆ์อื่น จนสิ้นวันเวลา เห็นว่าไม่มาร่วมแน่แล้ว จึงตั้งอธิฐานว่า

“*อัชชะ เม อุโปสะโก ปันณะระโส (จาตุททะโส – ถ้าเป็น 14 คำ)*”

อธิษฐานเข้าจำพรรษา

อิम्मิง อาวาเส, อิมัง เตมาสัง วัสสัง อุเปมิ (๓หน)

อยู่ป่า ใช้คำว่า “*อิम्मิง วิหาระ, อิมัง เตมาสัง วัสสัง อุเปมิ*” (๓หน)

ลาไปธุระ ภายใน ๗ วัน สัตตาหกรณียะ

(คำเดิม ย่อ) *สเจเม อันตราโย นัตถิ, สัตตา หัพภันตเร ปุณนิวัตติ ติสสามิ*

(อีกแบบหนึ่ง) *สัตตาหะกะระณียัง กิจจัง เม อตถิ, ตัสมา มะยา*

คันตัพพัง อิมัมมิ สัตตาหัพภันตะเร นิวัตติติสสามิ.

กิจที่ต้องทำสัตตาหะมีอยู่, เพราะฉะนั้นจำเป็นต้องไป,จัก
กลับมาภายใน ๗ วันนี่.

ปวารณา วันออกพรรษา

4 รูปปวารณา

สังฆัมภันเต ปะวาเรมิ, อภิฏฐะเนหะวา สุเตนะ วา ปะริสังกายะวา, ะทันทุ
มัง आयัสมันโต อะนุกัมปัง อุปาทายะ,
ปัสสันโต ปะฎีกะริสสามิ.
ทุติยัมปิ, ตะติยัมปิ.....,

3 รูปปวารณา ตั้งญัตติว่า

สุกัณหตุ เม आयัสมันตา, อัจชะ ปะวาระณา ปัตถะระสี,
ยทायัสสมันตานัง ปัตตะกัลลัง, มะยัง อัญญะมัญญัง ปะวาเรยามะ.

แล้วปวารณาว่า

อะหัง อัยยะ आयัสมันเต ปะวาเรมิ, ทิฏฐะเนหะวา, สุเตนะวา
ปะริสัง กายะวา, ะทันทุ มัง आयัสมันโต อะนุกัมปัง อุปาทายะ,
ปัสสันโต ปะฎีกะริสสามิ.

๒ รูปปวารณา ไม่ต้องตั้งญัตติ

กราบท่าน ๓ ครั้ง ตั้ง นะโม ๓ ครั้งก่อน ผู้บวชก่อนปวารณาก่อน
“อะหัง อัยยะ, อาเยสสะมันตัง ปะวาเรมิ, ทิฏฐะเนหะวา สุเตนะวา
ปะริสังกายะวา, ะทันทุ มัง आयะสสะมา อนุกัมปัง อุปาทายะ,
ปัสสันโต ปฎีกะริสสามิ.

ผู้บวชทีหลัง รับคำของท่านว่า “สาธุ” แล้วกล่าวคำปวารณา ว่า

“อะหัง อัยยะ อาเยสสะมันตัง ปะวาเรมิ, ทิฏฐะเนหะวา สุเตนะวา
ปะริสังกายะวา, ะทันทุ มัง आयะสสะมา อนุกัมปัง อุปาทายะ,

ปัสสันโต ปฏิกกะริสสามิ.

ท่านรับว่า “สาธุ”

รูปเดียวปวารณา

ไหว้พระสวดมนต์ย่อ แล้วกล่าวว่า

“อิชชะ เม ปะวาระณา”

ธัมมจักรกัปปวัตตনสูตร

(จัดแบบสวดบาลีสลับคำแปลไทย ขอขมาอภัยด้วย เพราะ แปลอย่างไรก็คงไม่ถูก
อักษรไทยตัวเล็กโย่เย่ ไม่สวด เป็นเพียงคำขยายความ)

เอวัมเม สุตัง เอกัง สมะยัง ภะคะวา พาราณะสียัง วิหะระติ

อิสิปตะเน มิคะทาเย ฯ

ข้าพเจ้า (พระอานนท์เถระ) ได้ฟังจากพระผู้มีพระภาคเจ้าอย่างนี้ว่า ในสมัย
หนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตณมฤคทายวัน ใกล้พระ
นครพาราณสี ฯ

ตัตระ โข ภะคะวา ปัญจะวัคคิเย ภิกขุ อามันเตสิ ฯ

ในกาลครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสเตือนสติเหล่าภิกษุปัญจวัคคีย์ ให้
ตั้งใจฟัง และพิจารณาตามพระดำรัสของพระองค์อย่างนี้ว่า

เทวเม ภิกขะเว อันตา ปัพพะชิตะเน นะ เสวิตัพพา

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ที่สุดแห่งการกระทำ ๒ อย่างนี้มีอยู่ เป็นสิ่งที่บรรพชิตไม่ควร
ควรเกี่ยวข้องแะเลย

โย จายัง กาเมสุ กามะสุขัลลิกานุโยโค หิโน คัมโม โปถุชชะนิโก

อะนะริโย อะนัตตะสัญหิโต

คือการประกอบตนพัวพัน ประพฤติปฏิบัติเพื่อแสวงหาความสุขในกามทั้งหลาย ด้วย รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่น่ารักน่าใคร่ น่าปรารถนา ซึ่งเป็นของต่ำทราม เป็นกรรมอันเลว เป็นเรื่องของปุถุชน เป็นเรื่องชาวบ้านผู้ครองเรือน ยังหนาไปด้วยกิเลส ตามใจเจ้าของ ไม่ใช่กรรมอันจะทวนกระแส นำจิตใจออกจากกิเลส ไม่ใช่ข้อวัตรปฏิบัติของพระอริยเจ้าเพื่อให้จิตหลุดพ้นจากอาสวะกิเลส เครื่องรัดรั้งทำให้ใจเศร้าหมอง ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ชาติหน้า และประโยชน์สูงสุด ก่อเกิดโทษภัยตามมาอีก

โย จายัง อัตตะกิลมะถานุโยโค ทุกโข อะนะริโย อะนัตถะสัญหิตโต ฯ

อีกอย่างหนึ่ง คือ การประกอบตน ประพฤติปฏิบัติตนให้ได้รับความลำบาก เป็นสิ่งที่ทำแล้วมีทุกข์ตามมาเป็นผล ฝึกทรมานแต่กายไม่ฝึกรบมใจ ไม่เป็นทางนำจิตใจออกจากกิเลส ไม่ใช่ข้อวัตรปฏิบัติของพระอริยเจ้า ไม่ประกอบด้วยประโยชน์เลย

เอเต เต ภิกขะเว อุโภ อันเต อะนะปะคัมมะ มัชฌิมา ปะฏิปะทา

ตะถาคะเตนะ อะภิสัมพุทธา

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติทางสายกลางโดยไม่เข้าไปหาส่วนที่สุดแห่งการกระทำสองอย่าง มีอยู่ คือข้อปฏิบัติที่ตถาคตได้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้ว

จักขุกระระณี ญาณะกระระณี อุปะสะมาเยะ อะภิญญาเยะ สัมโพธายะ

นิพพานายะ สังวัตตะติ ฯ

เป็นเครื่องกระทำให้เกิดจักขุ คือตาแห่งปัญญา เป็นเครื่องทำให้เกิดญาณเครื่องรู้ เพื่อสงบระงับใจจากกิเลส เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้ดีรู้พร้อม และดับกิเลส เพื่อเข้าสู่พระนิพพาน ฯ

กะตะมา จะ สา ภิกขะเว มัชฌิมา ปะฏิปะทา.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง เป็นอย่างไรเล่า ?

อะยะเมวะ อะริโย อัญ्ञังคิโก มัคโค ฯ เสยยะถิทัง

ข้อปฏิบัติทางสายกลาง เป็นหนทางอันประเสริฐ ประกอบด้วยมรรคมีองค์ ๘
ประการนี้เอง ได้แก่สิ่งเหล่านี้คือ

สัมมาทิฏฐิ – **มีความเห็นชอบ** (คือ เห็นอริยสัจ ๔ เช่น เห็นเหตุแห่งทุกข์ มีความเห็น
โดยใช้ระบบธัมมาธิปไตยเพราะปฏิบัติตามธรรม ไม่ใช่อัตตาทิปไตย และก็ไม่ใช้
ประชาธิปไตย)

สัมมาสังกัปปิ – **มีความดำริชอบ** (คิดจะออกจากกาม ไม่คิดอาฆาตพยาบาท
ไม่คิดเบียดเบียน คือ ไม่ดำริจะทำความเดือดร้อนให้ตนเองหรือคนอื่น ดำริแต่ในทาง
กุศล)

สัมมาวาจา – **มีวาจาชอบ** (ไม่ใช่สัจจะวาจาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นสุภาสิตวาจามี
คุณสมบัติ ๕ ข้อ คือ พูดถูกจังหวะ ถูกกาล หรือพูดเมื่อผู้ฟังพร้อมแล้วที่จะฟัง เขาหยุดฟัง
ไม่ตั้งใจฟังก็หยุดพูด ค้างไว้แค่นั้น เมื่อถูกถามก็ตอบเท่าที่ถาม ไม่ลามปามในส่วนที่ไม่ได้
ถาม หรือเขาพูดกับเรา เราก็ตีใจฟังจนจบ ไม่ขัดจังหวะการพูดของเขา ระลึกเสมอว่า
ถ้าผั่งไม่ฟังก็เสียเวลาและแรงกายไปเปล่าๆ, พูดตามที่ตนเองได้เห็น-ได้ยิน ไม่
คาดคะเน-ด้นเดา ไม่เอาข่าวลือ ,พูดด้วยถ้อยคำไพเราะเสนาะหู อ่อนหวาน ,พูดเพื่อ
ประโยชน์ของผู้ฟัง ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ผู้พูด ,และพูดเมื่อมีอารมณ์เมตตาเท่านั้น อารมณ์
โกรธ-แค้น อารมณ์รัก-หึง ไม่พูด ไม่แสดงหน้าตาให้เขารู้ เก็บไว้เพราะรักตัวเอง ตนเอง
จะได้ไม่ต้องเดือดร้อนในภายหลัง) ฝรั่งเขายังว่า

Don't teach the pig to sing, it waste your time and it annoys the pig.

สัมมากัมมันโต – **ทำางานชอบ** (เว้นจากการทุจริต-อกุศล เช่น โกงแรงงานเขาเป็น
ต้น และทำางานที่ไม่มีโทษ ไม่มีทุกข์เดือดร้อนติดตามมาในภายหลัง ทั้งชาตินี้และชาติ
หน้า)

สัมมาอาชีโว — หาเลี้ยงชีวิตโดยชอบ (หากินโดยไม่ผิดกฎหมายทางโลก ไม่ผิดครรลองทางธรรมและวัฒนธรรมประเพณี ทำให้เป็นที่พอใจทั้งผู้ให้และผู้รับ คือเป็นธรรม)

สัมมาวาจาโม — ความเพียรชอบ (ความเพียร ๔ ประการ เพียรละชั่ว ละอกุศล ให้หมดไป เพียรสร้างกุศลเพิ่มกุศล เพื่อให้ได้ถึงคุณธรรมสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนพ้นทุกข์สิ้นเชิง)

สัมมาสะติ — การระลึกชอบ (คือระลึกพร้อมด้วยสัมปชัญญะ เป็นสติสัมปชัญญะ คือระลึกแล้วไม่หลง (แปลว่า-อโมหะ) ถ้าระลึกอะไรไม่ชัดเจน ก็ให้ระลึกนึกถึง อนุสสติ ๑๐ ประการ มีพระนิพพานเป็นที่สุด หรือระลึกในมหาสติปัฏฐาน ๔ ให้อยู่ในสัมมาทิฏฐิ)

สัมมาสมาธิ — สมาธิชอบ คือสมาธิที่คิดได้ ระลึกได้ หรือสมาธิที่ตัด-ละกิเลสตัณหาได้ สมาธิที่ละอุปาทานในตนและของ ๆ ตนได้ หรือสมาธิตั้งใจมั่นปฏิเสศที่จะไม่ทำเหตุแห่งทุกข์อีกต่อไป (จะทำสมาธิไม่คิดก็ได้ แต่ทำเพียงชั่วคราวเพื่อพักผ่อนคลาย รวบรวมพลังจิตส่วนใหญ่แล้วจะเป็นสมาธิที่คิดได้ มีวิตกวิจารณ์ได้ ไปในทางกุศล ตั้งจิตไว้ชอบ คือคิดเรื่องเดียวให้ละเอียดแยกกาย หรือ เจริญสัมมาทิฏฐิ เอาสมาธิตั้งใจมั่นมาเจริญมรรค ๘ หรือกล่าวโดยย่อคือ เจริญปัญญา เจริญศีล เจริญสมาธิ ให้เห็นโทษเห็นภัยมีหลักฐานชัดเจน จนใจอิมทุกข์ เบื่อทุกข์ และใจจะปฏิเสศ ไม่ยอมที่จะสร้างเหตุแห่งทุกข์อีก)

อะยัง โข สา ภิกขเว มัชฌิมา ปะฏิปะทา ตะถาคะเตนะ อะภิสัมพุทธา

จักขุกะระณี ญาณะกะระณี อุปะสะมาเย อะภิญญาเย สัมโพธายะ นิพพานายะ

สังวัตตะติ ฯ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แลคือ ข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้ว สามารถทำให้เกิดดวงตาคือปัญญา ทำญาณเครื่องรู้ ให้เป็นไปเพื่อใจสงบระงับจากกิเลส เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้ดี และเพื่อทำให้กิเลสดับไปจากจิต เข้าสู่พระนิพพาน ฯ

อิทัง โข ปะนะ ภิกขเว ทุกขัง อะริยะสัจจัง

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทุกข์ในอริยสัจจ์นี้ มีอยู่

ชาติปี ทุกขา, ความเกิด ก็เป็นทุกข์
ชราปี ทุกขา, ความแก่ ก็เป็นทุกข์
มรณะปี ทุกขัง, ความตาย ก็เป็นทุกข์

โสกะปริเทวะทุกขะโทมะนัสสุกปายาสาปี ทุกขา

แม้ความโศกเศร้า ความรำไรรำพัน ความไม่สบายกาย
ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ ก็เป็นทุกข์

อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข ,

ความประสบกับสิ่งที่ไม่เป็นที่รัก ที่ชอบใจ ก็เป็นทุกข์

ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกโข

ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นทุกข์

ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง

แม้คิดปรารถนาได้สิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์

สังขิตเตนะ ปัญฺจอุปาทานกฺขันธา ทุกขา ฯ

ว่าโดยย่อ อุปาทานขันธ์ทั้ง ๕ เป็นตัวทุกข์

ความหลงผิดคิดว่า “เป็นตนหรือของ ๆ ตน” ทำให้ใจเป็นทุกข์

อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะสมุททะโย อะริยะสัจจัง,

ยายัง ตัณหา โปโนพกะวิกา นันทิราคะสะหะคะตา ตัตตระ ตัตตราภินันทินิ,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทุกขะสมุททะโย คือ เหตุทำให้เกิดทุกข์ในอริยสัจจ์นี้ มีอยู่
นี่คือตัวตัณหา อันประกอบด้วยความกำหนัด ความเพลิดเพลिनในราคะอารมณ์
เป็นความอยาก-ความพรองอันไม่มีสิ้นสุด เป็นเครื่องทำให้เกิดภพเกิดชาติอีก

เสยยะถิทัง, ได้แก่ตัณหาเหล่านี้คือ

กามะตัณหา ตัณหาในกาม ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส กามารมณ์
ภวะะตัณหา ตัณหาคือความอยากมี อยากเป็น
วิภวะะตัณหา ตัณหาคือความไม่อยากมี ไม่อยากเป็น อยากพ้นๆ ไป

**อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะนิโรธอ อะริยะสัจจัง, โย ตัสสาเยวะ ตัณหาเย
 อะเสสะวิราคะนิโรธอ จาโค ปะฏิหิสังคโค มุตติ อนะลาโย ฯ**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ความดับตัณหาไม่เหลือแห่งทุกข์นี้ มีอยู่ ถึงความดับ
 สนิทเพราะจางไป ไม่สนใจยินดีพัวพันกับความอยาก เพราะเห็นโทษเห็นภัย
 จากความอยาก จึงลดละ-สละทิ้ง สละคืนความอยาก ปล่อยวางความอยาก
 ตัณหาอยู่ไม่ได้เพราะไม่มีความอยากความปรองของใจเป็นที่พึงอาศัย นั้นแล ฯ

**อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะนิโรธะคามินี ปะฏิปะทา อะริยะสัจจัง, อะยะเมวะ
 อะริโย อัญ्ञัจฺจคิโก มัคโค เสยยะถิทัง สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปो สัมมาวาจา
 สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม สัมมาสะติ สัมมาสะมาธิ ฯ**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงความดับทุกข์ไม่เหลือ จากใจนี้มีอยู่
 คือหนทางอันประเสริฐ ๘ ประการ มีปัญญาความเห็นชอบ มีความดำริชอบ
 วาจาชอบ การงานชอบ การเลี้ยงชีวิตชอบ ความเพียรชอบ การระลึกรชอบ และ
 สมาธิชอบ-หรือสมาธิจิตตั้งมั่น

**อิทัง ทุกขัง อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ัมเมสุ จักขุง อ
 ทะปาติ ญาณัง อุตตะปาติ ปัญญา อุตตะปาติ วิชชา อุตตะปาติ อาโลโก อุตตะปาติ ฯ**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักขุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ปัญญา
 เกิดขึ้นแล้วแก่เรา วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรม
 ที่เราไม่เคยได้รู้ได้เห็นได้ฟังมาก่อน คือรู้เห็นจริงตามความเป็นจริงว่า ทุกข์ใน
 อริยสัจจเป็นอย่างไร ทุกข์เกิดจาก "ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย
 ความเศร้าโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความเสียใจ และความคับแค้นใจ การไม่

ประสบพบกับสิ่งที่รักที่พอใจ การพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่พอใจ แม้คิด
ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้น” เป็นตัวทุกข์อย่างแท้จริง ๕

ตั้ง โข ประณีตัง ทุกขัง อะริยะสัจจัง ปะริญญะยันติ เม ภิกขะเว,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทุกข์เกิดจาก "ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย
ความเศร้าโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความเสียใจ และความคับแค้นใจ การไม่
ประสบพบกับสิ่งที่รักที่พอใจ การพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่พอใจ แม้คิด
ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์” เป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้

ตั้ง โข ประณีตัง ทุกขัง อะริยะสัจจัง ปะริญญาตันติ เม ภิกขะเว,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทุกข์เกิดจาก "ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย
ความเศร้าโศก ความร่ำไรร่ำพัน ความเสียใจ และความคับแค้นใจ การไม่
ประสบพบกับสิ่งที่รักที่พอใจ การพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่พอใจ แม้คิด
ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้น นั่นก็เป็นทุกข์” ทุกข์นั้นแล เราได้กำหนดรู้แล้ว ๕

อิทัง ทุกขะสมุทะโย อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว,

ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ , จักขุง อุทะปาที ญาณัง อุทะปาที ปัญญา

อุทะปาที วิชชา อุทะปาที อาโลโก อุทะปาที ๕

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักขุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ปัญญา
เกิดขึ้นแล้วแก่เรา วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรม
ที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อน คือรู้เห็นจริงตามความเป็นจริงว่า "ตัณหาคือความ
อยาก - ความพร่องของใจที่ไม่มีสิ้นสุดนี้ เป็นเหตุทำให้ใจเกิดทุกข์อย่างแท้จริง”

ตั้ง โข ประณีตัง ทุกขะสมุทะโย อะริยะสัจจัง ปะหาตัพพันติ เม ภิกขะเว,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เหตุให้เกิดทุกข์ในอริยสัจจ์ คือตัณหาความอยาก-ความ
พร่อง อันไม่มีสิ้นสุด เป็นเหตุทำให้ใจเกิดทุกข์นั้นแล เป็นสิ่งที่ต้องละให้ขาด ๕

ตั้ง โข ประณีตัง ทุกขะสมุทะโย อะริยะสัจจัง ปะหีนันติ เม ภิกขะเว,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เหตุให้เกิดทุกข์ในอริยสัจจ์ คือต้นเหตุคือความอยาก-ความ
พร่อง อันเป็นเหตุทำให้เกิดทุกข์นั้นแล เราละได้แล้ว ฯ

**อิทัง ทุกขะนิโรธ อริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ,
จกขง อุตตะปาติ ญาณัง อุตตะปาติ ปัญญา อุตตะปาติ วิชชา อุตตะปาติ อาโลโก อุต
ตะปาติ ฯ**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักขุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ปัญญา
เกิดขึ้นแล้วแก่เรา วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรม
ที่เราไม่เคยได้ฟังมาแต่ก่อนว่า ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ในอริยสัจจ์ เป็นอย่าง
นี้ ๆ ฯ

ตัง โข ปะนิทัง ทุกขะนิโรธ อริยะสัจจัง สัจฉิกาทัพพันติ เม ภิกขะเว,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ในอริยสัจจน์ั้นแล เป็นสิ่งที่ควร
ทำให้แจ้ง ฯ

ตัง โข ปะนิทัง ทุกขะนิโรธ อริยะสัจจัง สัจฉิกะตันติ เม ภิกขะเว,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ในอริยสัจจน์ั้นแล เราทำให้แจ้ง
แล้ว ฯ

อิทัง ทุกขะนิโรธคามินี ปะฏิปะทา อริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว ,

**ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ, จกขง อุตตะปาติ ญาณัง อุตตะปาติ ปัญญา อุต
ปะปาติ วิชชา อุตตะปาติ อาโลโก อุตตะปาติ ฯ**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักขุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ปัญญา
เกิดขึ้นแล้วแก่เรา วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรม
ที่เราไม่เคยได้ฟังมาแต่ก่อนว่า วิธีปฏิบัติที่ทำให้บรรลุถึงความดับไม่เหลือแห่ง
ทุกข์ในอริยสัจจ์หรืออริยะมรรคเป็นอย่างไร ๆ .

ตัง โข ปะนิทัง ทุกขะนิโรธคามินี ปะฏิปะทา อริยะสัจจัง ภาเวตัพพันติ

เม ภิกขะเว,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ว่าวิธีปฏิบัติที่ทำให้บรรลุถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ใน
อริยสัจจ์นั้นแล มรรค ๘ เป็นสิ่งควรทำให้เกิดให้มี ดังนี้

ตั้ง โข ปะนิทัง ทุกขะนิโรธะคามินี ปะฏิปะทา อะริยะสัจจัง ภาวัตันติ

เม ภิกขะเว,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ว่าวิธีปฏิบัติที่ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ในอริย สัจจ์คือ
มรรค ๘ เป็นสิ่งควรทำให้เกิดให้มีนั้นแล เราทำให้เกิดให้มีได้แล้ว

ยวาระกัวยุจะ เม ภิกขะเว อิมะสุ จะตุสุ อะริยะสัจเจสุ,

เอวันติปะริวัฏฏัง ทวาทะสาการัง ยะถากุตัง ญาณะทัสสะนัง

นะ สุวิสุทธัง อะโหสิ ฯ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ปัญญาเครื่องรู้เห็นจริงตามความเป็นจริง มี ๓ รอบของ
อริยสัจจ์ รวมเป็น ๑๒ เช่นนี้ ถ้ายังไม่เป็นของบริสุทธิ์ หมดจดด้วยดีแก่เรา
เพียงใด

อาการ ๑๒ รอบนี้ เรียกว่า ญาณ ๓ ชั้น คือ

1. **สังขญาณ:** ญาณหยั่งรู้ชัดว่า อะไรคือความเป็นจริงของแต่ละอย่าง "ความเกิด แก่ เจ็บ
ตาย ความเศร้าโศก ความรำไรรำพัน ความเสียใจ และความคับแค้นใจ การไม่ประสบพบ
กับสิ่งที่รักที่พอใจ การพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่พอใจ แม้คิดปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้น นั่น
ก็เป็นทุกข์" เป็นทุกข์แท้จริงของธาตุ ๔ ชั้น ๕ เป็นทุกข์กายหรือทุกข์ใจ ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้น
เองโดยไม่มีสาเหตุ ญาณหยั่งรู้เหตุที่นำมาคือ "ตัณหา ๓" เป็นสมุทัย, การดับตัณหาได้คือ
นิโรธ ขบวนการดับตัณหาคือมรรค ๘ อันเป็นทางสายกลางอันประเสริฐ นี่เป็นสัจ ๔ อย่าง
หรือ "อริยสัจจ์" มรรคคือ ทาง ๘ ประการเป็นข้อปฏิบัติให้ทุกข์ดับไปจากใจได้อย่างแท้จริง
แต่ทุกข์กายแต่กำหนดรู้ เพราะธาตุ ๔ ชั้น ๕ เป็นกลางไม่เป็นกิเลส

2. **กิจจญาณ:** ญาณหยั่งรู้ชัดว่าจะต้องทำอะไรกับความจริงแต่ละอย่างนั้น ว่า ตัวทุกข์
นั้นเป็นผล ควรต้องกำหนดรู้, แต่ตัณหาคือเหตุที่ต้องละให้ขาด, การดับตัณหาเป็นสิ่งที่
ต้องทำให้แจ้ง, มรรค ๘ เป็นธรรมอันสำคัญ ที่ต้องทำให้เจริญ-เกิดมีในใจไว้ตลอดเวลา

3. กตญาณ: ญาณหยั่งรู้ว่าได้ทำหน้าที่จัดการในอริยสัจจ์แต่ละอย่างนั้นได้โดยบริบูรณ์คือ เห็นทุกข์รู้ทุกข์ด้วยปัญญาจึงไปตัดที่ต้นเหตุ รู้ต้นเหตุแห่งทุกข์ที่กำจัดได้หรือไม่ได้, รู้ว่า ตัณหาได้ละขาดไปจากใจหรือไม่ขาด รู้ว่ามรรค ๘ ได้ทำให้เจริญเกิดขึ้นในใจพอเพียงหรือไม่และนิโรธ หลุดพ้นทุกข์สมบูรณ์บริบูรณ์หรือยังกำเริบได้อีก)

เหวะ ตาวาหัง ภิกขะเว สะเทวะเก โลเก สะมาระเก สะพรหมะเก,

สัสสะมะณะพราหมะณียา ปะชายะ สะเทวะมะนุสสาเย,

อะนุตตะรัง สัมมาสัมโพธิง อะภิสัมพุทโธ ปัจฉัญญาสิง ฯ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตลอดกาลเพียงนั้นเราไม่กล้าประกาศยืนยันปฏิญาณว่า เราได้ ตรัสรู้พร้อมเฉพาะถึงแล้วซึ่งอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยม ในโลก พร้อมทั้ง เทวโลก มารโลก พรหมโลก รวมทั้งหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย ไม่มีความตรัสรู้อื่นในโลกใด ๆ หรือของใคร ๆ จะเทียบได้ ฯ

ยะโต จะ โข เม ภิกขะเว อิเมสุ จะตฺตฺสุ อะริยะสัจเจสุ, เอวันติปริวัฏฏัง

ทวาทะสาการัง ยะถากุตัง ญาณะทัสสะหัง สุวิสุทฺธัง อะโหสิ ฯ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ปัญญาเครื่องตรัสรู้อริยสัจจ์สี่ มีปริวัฏฏ์สาม มีอาการสิบสอง เป็นของบริสุทธิ์หมดจดด้วยดีแก่เราแล้ว เมื่อใด,

อะถาหัง ภิกขะเว สะเทวะเก โลเก สะมาระเก สะพรหมะเก,

สัสสะมะณะพราหมะณียา ปะชายะ สะเทวะมะนุสสาเย,

อะนุตตะรัง สัมมาสัมโพธิง อะภิสัมพุทโธ ปัจฉัญญาสิง ฯ

เมื่อนั้นแล, ภิกษุทั้งหลาย, เราจึงปฏิญาณ-ประกาศยืนยันแก่มนุษยโลก ตลอดถึงเทวโลก มารโลก พรหมโลก รวมทั้งหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์ ให้ได้รู้ว่า เราได้ตรัสรู้แล้วซึ่งอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ โดยชอบอันยอดเยี่ยม ซึ่งไม่มีความตรัสรู้อื่นในโลกใด ๆ หรือของใคร ๆ จะเทียบได้ ฯ

ญาณัญจะ ปะนะ เม ทัสสะหัง อุกะปาติ , อะกุปปา เม วิมุตติ ,

อะยมันติมา ชาติ , หนัตถิทาหิ ปุณฺหปะเวติ ฯ

ก็แล ญาณะทัสสนะ คือปัญญาารู้เห็นความจริงนั้นได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ว่าความ
หลุดพ้นของเราไม่กำเริบกลับมาอีก การเกิดนี้ เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ ไม่มีภพ
เป็นที่เกิดสำหรับเราอีกแล้ว

อิทมะโวจะ ณะคะวา ฯ

อิตตะมะหา ปัญจะวัคคิยา ภิกขุ ณะคะวะโต ภาสิตัง อะภินันฺทง ฯ

ครั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสเทศนานี้แล้ว ภิกษุปัจจวัคคีย์เหล่านั้น มีใจ
ยินดีชื่นชมในพระภาสิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า

อิสมฺมัญจะ ปะนะ เวยยากระระณฺสมีง ภัญฺญะมาเน ,

เมื่อทรงกล่าวแสดงไวยากรณ์ ความละเอียดพิศดารอริยสัจสี่ อยู่那儿แล

อายสฺมะโต โภณทัญฺญัสสะ วิระชัง วิตะมะลลัง ธัมมะจักขง อุตตะปาทิ,

"ยังฺกิญฺจิ สมะมุททะยะธัมมัง สัพพันตัง นิโรธะธัมมันติ "

ธรรมจักขุ อันปราศจากธุลี ปราศจากมลทินได้เกิดแล้ว แก่พระผู้มีอายุ โภณ
ทัญฺญะ ว่า "สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดาแล้ว สิ่งนั้นทั้งปวง ย่อมมี
ความดับสลายไปเป็นธรรมดา"

ปะวัตติเต จะ ณะคะวะตา ธัมมะจักเก,

ภุมมา เทวา สัททะมะนุสสาเวสุ,

ก็ครั้นเมื่อธรรมจักร อันพระผู้มีพระภาคเจ้าให้เป็นไปแล้วนั้นแล

เหล่าภุมิเทวดาทั้งหลาย ก็ยังเสียงให้บันลือลั่นว่า

"เอตัมณะคะวะตา พาราณะสิยงฺ อีสิปะตะเน มิคะทาเย อะนุตตะรัง ธัมมะจัก

กัง ปะวัตติตัง, อัมปะภวิวัตติยงฺ สมะเณนะ วา พราหมะเณนะ วา เทเวนะ วา

มาเรนะ วา พรหมุณา วา เกนะจิ วา โลกัสสมินติ " ฯ

"นั่นคือฉัมมจักร วงล้อแห่งธรรมอันยอดเยี่ยม ไม่มีจักรอื่นยิ่งกว่า อันพระผู้มี
พระภาคเจ้าให้เป็นไปแล้ว ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้พระนครพาราณสี
อันสมณพราหมณ์ เทวดา มาร พรหม และใครๆ ในโลก ยังให้เป็นไปได้"

ภุมมานัง เทวานัง สัททัง สุตวา,

จาตุมมะหาราชิกา เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง ๗

เทพเจ้าเหล่าชั้นจาตุมหาราช ได้ฟังเสียงของเทพเจ้าเหล่าภูมิเทวดาแล้ว
ก็ส่งเสียงให้บันลือลั่นขึ้น ๗

จาตุมมะหาราชิกานัง เทวานัง สัททัง สุตวา,

ดาวะติงสา เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง ๗

เทพเจ้าเหล่าชั้นดาวดึงส์ ได้ฟังเสียงของเทพเจ้าเหล่าชั้นจาตุมหาราชแล้ว ก็ยัง
เสียงให้บันลือลั่นขึ้น ๗

ดาวะติงसानัง เทวานัง สัททัง สุตวา,

ยามา เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง ๗

เทพเจ้าเหล่าชั้นยามา ได้ฟังเสียงของเทพเจ้าเหล่าชั้นดาวดึงส์แล้ว
ก็ยังเสียงให้บันลือลั่นขึ้น ๗

ยามานัง เทวานัง สัททัง สุตวา, ตุสิตา เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง ๗

เทพเจ้าเหล่าชั้นดุสิตได้ฟังเสียงของเทพเจ้าเหล่าชั้นยามาแล้ว
ก็ยังเสียงให้บันลือลั่นขึ้น ๗

ตุสิตานัง เทวานัง สัททัง สุตวา ,

นิมมานะระดี เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง ๗

เทพเจ้าเหล่าชั้นนิมมานรดี ได้ฟังเสียงของเทพเจ้าเหล่าชั้นดุสิตแล้ว
ก็ยังเสียงให้บันลือลั่นขึ้น ๗

นิมมานะระดีนัง เทวานัง สัททัง สุตวา ,

ประะนิมมิตะวะสะวัตดี เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง ๗

เทพเจ้าเหล่าชั้นปรนิมิตวสวัตตี ได้ฟังเสียงของเทพเจ้าเหล่าชั้นนิมมานรดี
แล้ว ก็ยังเสียงให้บันลือลั่นขึ้น ๗

ประระนิมิตะวะสะวัตตีนัง เทวานัง สัททัง สุตวา ,

พรัหมะกายิกา เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง

เทพเจ้าเหล่าที่เกิดในหมู่พรหม ได้ฟังเสียงของเทพเจ้าเหล่าชั้น
ปรนิมิตวสวัตตีแล้ว ก็ยังเสียงให้บันลือลั่นขึ้นตามกัน ว่า

**"เอตัมกะคะวะตา พาราณะสัยัง อิติปะตะเน มิคะทาเย อะนุตตะรัง ธัมมะจักกััง
ปะวัตติตัง, อัปปะฏิวัตติยัง สะมะเณนะ วา พราหฺมะเณนะ วา เทเวนะ วา มาเร
นะ วา พรัหมุณา วา เกนะจิ วา โลกัสมินติ "๗**

"นั่นคือธัมมจักร วงล้อแห่งธรรมอันยอดเยี่ยม ไม่มีจักรอื่นยิ่งกว่า อันพระผู้มี
พระภาคเจ้าให้เป็นไปแล้ว ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้พระนครพาราณสี
อันสมณพราหมณ์ เทวดา มาร พรหม และใคร ๆ ในโลก ยังให้เป็นไปได้"

อิติหะ เตนะ ขะเณนะ เตนะ มุหุตเตนะ,

ยาวะ พรัหมะโลกา สัทโท อัพฺภุคคัจฉิ ๗

และโดยขณะเดียวเท่านั้น เสียงก็ดังขึ้นไปถึงพรหมโลกด้วยอย่างนี้ ๗

อะยัญจะ ทะสะสะหัสสี โลกะธาตุ , สังกัมปิ สัมปะกัมปิ สัมปะเวธิ ๗

และเสียงนี้ได้สะท้อนสะท้อนหวั่นไหว ดังสนั่นไปตลอดทิศทั้ง ๔
ทั่วทั้งหมื่นโลกธาตุ ๗

อัปปะมาเณ จะ โอฬาโร โอภาโส โลเก ปาตุระโหสิ,

อะติกกัมเมวะ เทวานัง เทวานุภาวัง ๗

อีกทั้งแสงสว่างอันใหญ่ยิ่งไม่มีประมาณ ได้ปรากฏแล้วในโลก

ล่องเทวานุภาพของเทวดาทั้งหลายเสียหมด ฯ

อะถะ โข ภะคะวา อุตานัง อุตานะสิ,

"อัญญาสิ ะตะ โภ โกณฑัญญะ, อัญญาสิ ะตะ โภ โกณฑัญญะติ " ฯ

ในลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงเปล่งอุทานขึ้นว่า "โกณฑัญญะผู้
เจริญได้รู้แล้วหนอ โภณฑัญญะผู้เจริญได้รู้แล้วหนอ " ฯ

อิติหิทัง อายัสมะโต โภณฑัญญัสสะ,

" อัญญาโภณฑัญญะ " เตววะ นามัง, อะโหสีติ ฯ

เพราะเหตุที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเปล่งอุทานขึ้นมาอย่างนี้แล
นามว่า "อัญญาโภณฑัญญะ " นั้นนั่นแหละ ได้มีแล้วแก่พระโกณฑัญญะ
ผู้มีอายุ ด้วยประการฉะนี้ แล ฯ

.....

ท่านรู้จัก(ธรรมะ) ธรรมชาติของความเป็นจริงแห่งความรักหรือไม่

ปิยะโต ชายะเต โสโก

ปิยะโต ชายะเต ภะยัง

ปิยะโต วิปฺปมุตฺตัสสะ

หัตถิ โสโก กุโต ภะยัง ฯ ๒๑๒ ฯ

ที่ใดมีของรัก ที่นั่นมีโสก ที่ใดมีของรัก ที่นั่นมีภัย

เมื่อไม่มีของรักเสียแล้ว โสกภัยจะมีมาแต่ไหน

เปมะโต ชายเต โสโก

เปมะโต ชายเต ภะยัง

เปมะโต วิปฺปมุตฺตัสสะ

หัตถิ โสโก กุโต ภะยัง ฯ ๒๑๓ ฯ

ความทุกข์โสกเกิดมาจากความรัก, ภัยก็มาจากความรัก,

ผู้ที่ละความรักได้แล้ว, ความทุกข์ โสก ภัย จะมาแต่ไหน.

ระติยา ชายะเต โสโก

ระติยา ชายะเต ภะยัง

ระติยา วิปฺปมุตฺตัสสะ

หัตถิ โสโก กุโต ภะยัง ฯ ๒๑๔ ฯ

ที่ใดมีความยินดี ที่นั่นก็มีโสก ที่ใดมีความยินดี ที่นั่นก็มีภัย

เมื่อหมดความยินดีเสียแล้ว ความเศร้าโสก ทุกข์ภัย จะมีมาแต่ไหน

กามะโต ชายะเต โสโก

กามะโต ชายะเต ภะยัง

กามะโต วิปฺปมุตฺตัสสะ

หัตถิ โสโก กุโต ภะยัง ฯ ๒๑๕ ฯ

ที่ใดมีความใคร่ ที่นั่นย่อมมีโสก ที่ใดมีความใคร่ ที่นั่นย่อมมีภัย

เมื่อตัดทิ้ง ละความใคร่ได้เสียแล้ว โสกภัยทั้งหลายจะมาแต่ไหน

ตัญหายะ ชายะเต โสโก

ตัญหายะ ชายะเต ภะยัง

ตัญหายะ วิปฺปะมุตฺตัสสะ

หัตถิ โสโก กุโต ภะยัง ฯ ๒๑๖ ฯ

ที่ใดมีความทะยานอยาก ที่นั่นมีโสก ที่ใดมีความทะยานอยาก ที่นั่นมีภัย

เมื่อปล่อยวาง ไม่มีความทะยานอยากเสียแล้ว โสก ภัย จะมีมาแต่ไหน

ตัสม่า ปิยั้ง นะ กะยิราถะ ปิยาปาโย หิ ปาปะโก,

คัณธา เตสัง นะ วิชฺชัณหติ เยสัง หนฺตติ ปิยาปิยั้ง ฯ ๒๑๑ ฯ

เพราะฉะนั้น ไม่ควรทำสิ่งใดให้เป็นที่รัก เพราะการพลัดพรากจากของรักเป็น
ความทุกข์ ผู้ที่ละความรักและความไม่รักแล้ว เครื่องผูกมัด-รัดทอใจ จะมีมาแต่
ไไหน

ธัมมสังคินีมาติกา-หลวงปู่ฝั้น

ฟังในงานศพ สวดมาติกา หรือ ธัมมสังคินีมาติกา
จะได้บุญกุศล ก็เพราะเป็นสมาธิ หรือได้ปัญญาจากการฟัง

จำไม่ได้แล้วว่าออกมาจากหนังสือชื่ออะไร

จำได้แต่ว่า ในหนังสือบอกว่าเป็นของหลวงปู่ฝั้น ท่านเมตตากรุณาอธิบายให้ฟัง

หลวงปู่ฝั้น ท่านเขียนบอกไว้ว่า

บทสวดมาติกา เป็นบทธรรมที่ทรงสอนพระมารดา ผู้ไม่มีกายเนื้อแล้ว ทรงบังเกิดเป็น
เทพบุตรแล้วในสวรรค์ชั้นดุสิต ทรงสอนแต่หัวข้อธรรมะเรื่องนามๆ จึงเป็นฉบับของเทพ ไม่ใช่เป็น
ฉบับของมนุษย์ แต่ตัวอย่างเรื่องราว ทรงแสดงถึงเหตุปัจจัยต่างๆ ของสัตว์ใน ๓ ภพ เมื่อกล่าวถึง
นาม เทวดาท่านๆ คงเข้าใจดี แต่มนุษย์อาจเข้าใจยาก เมื่อกล่าวถึงทั้งรูปธรรมและนามธรรมมนุษย์
อาจจะเข้าใจดีกว่าเทวดา เพราะมีรูปอันประกอบไปด้วยธาตุ ๔ ชั้น ๕ ยึดว่าเป็นตน แล้วทรงตรัส
บอกแก่พระสารีบุตรเมื่อเสด็จกลับลงมาจกสวรรค์แล้ว

ทรงใช้เวลาสั่งสอนทั้งหมด อภิธรรม บนสวรรค์ ๓ เดือนในพรรษา แต่ใช้เวลาสวดหัวข้อใน
เมืองมนุษย์ไม่ถึง ๑๕ นาที เทวดาใช้เวลาเรียนกันไม่นาน แต่เวลานานเป็นเดือนๆ ในเมืองมนุษย์
ดังนั้นเมื่อเราฟังท่านสวดอย่างต่วนรวดเร็ว ฟังแทบไม่ทันได้ศัพท์ชัดเจนว่าสวดคำอะไร จึง
จำเป็นต้องมาศึกษาหัวข้อก่อนล่วงหน้าไว้ก่อน แล้วอาจจะพอฟังทันบ้าง เรื่องของความเข้าใจ-ตัว
ใครตัวเรา

ธรรม เขียนแบบภาษาสันสกฤต ส่วน ธัมมะ เขียนแบบภาษาบาลี

กุศลธรรม	ตัดเสียซึ่งบาป ออกจากกาย วาจา ใจ ไม่ให้เกิดขึ้นได้
วิหัย	คือการนำเสียซึ่งบาป ออกจากกาย วาจา ใจ ไม่ให้ติดในสันดาน
ปฏิบัติ	คือ การกลับ กายวาจาใจ ที่เป็นบาป เปลี่ยนให้เป็นบุญ ให้เป็นกุศล
กุศลธัมมา	จิตของผู้ปฏิบัติธรรม มีศีล มีสัมปยุตธรรม ๗ ทำแต่กุศล ไม่ได้ทำด้วยอารมณ์ โลภ โทสะ โมหะ ทำโดยไม่มีอารมณ์เหล่านั้น ทำด้วยเหตุผล ด้วยความเหมาะสม สมควรจะทำ
อกุศลธัมมา	ธรรมของผู้ไม่ระงับบาป เทียวแสวงหาบาป ไม่ระวังบาปที่จะมาถึงแก่ตน ไม่ระมัดระวังไฟที่กำลังไหม้มาถึงเรือนตน ผู้ที่เห็นภัยแล้วแต่ไม่กลัว เป็นธรรมของผู้ไม่ฉลาด เช่น ชายที่มีจิตปฏิบัติพัมร์รักใคร่ในภรรยาผู้อื่น เช่น ตายแล้วไปเป็นเปรต ๔ ตนที่โผล่ขึ้นมา แล้วร้องว่า ทุ ความชั่วที่ทำอย่างนั้น สะ ๖ หมื่น ปี นะ เพราะไม่รู้ว่าเป็นความชั่ว จึงทำลงไป โส ไม่ทำอีกแล้ว ๆ ฝ่ายหญิงล่ะ ไม่มีคำตอบ เพราะไม่มีใครถามตอนนั้น
อัพยาภฤต	คือ ไม่ดี ไม่ชั่ว คือจิตที่ไม่ยินดียินร้าย เป็นจิตของพระอรหันต์ เป็นจิตที่ เวลาเข้านิโรธสมาบัติ, จิตไม่ติด เหมือนน้ำบนใบบัว เกาะไม่ติด ฉะนั้น
สุขายะ เวทนายะ สัมปะยุตตาธัมมา	ความเสวยอารมณ์ที่เป็นสุขจากการสัมผัส आयตนะ ๖ คือว่า ไม่ยังให้ใจเดือดร้อน เช่นตอนไม่หิวข้าว ตอนไม่ร้อน ตอนไม่หนาว
ทุกขายะ เวทนายะ สัมปะยุตตาธัมมา	จิตมีแต่ความลำบาก จากการทำไม่ดีไว้ก่อน
อทุกขมะ สุขายะ	คือจิตที่เห็นว่า ชั้น ๕ ไม่ใช่ตัวตน หมดอุปาทานแล้ว
วิปากา ธัมมา	วิปาก เช่น ผลจากอกุศลกรรม ๓ จะตกไปบายนภุมิ
วิปากะธัมมะธัมมา	เช่น ปลุกต้นไม้ให้ผล ดีก็กุศลกรรม ไม่ดีก็อกุศลกรรม

เหวะวิปากะนะวิปากะธัมมะธัมมา

	คนนอนฝันว่า ได้กินอาหาร อิ่มหน้าสำราญใจ ตื่นมาแล้วก็หิวเหมือนเดิม
ส่วนใหญ่ในบทสวดมนต์	ตอนต้นของวรรค เป็นธรรมของปุถุชน ตอนกลางวรรค เป็นของอริยะชน ตอนปลายวรรค เป็นของพระอรหันต์
อุปาทินุปาทาหิยาธัมมา	ความยึด อุปาทานในขั้น ๕ คิดว่าสุข เพราะไม่รู้
อนุปาทินุปาทาหิยา	ไม่ควรยึดถืออารมณ์ในโลกธรรม ๘
อนุปาทินานุปาทาหิยา	ควรยึดมรรค ๘ ไม่ยึดโลกธรรม ๘
สังกิลิฏฐะสังกิลิสิกัธัมมา	ธรรมเป็นเครื่องเศร้าหมองแก่จิต เช่น วิตกกรรมที่ไม่ดีแต่ทำไปแล้ว เศร้าหมอง
อสังกิลิฏฐะสังกิลิสิกัธัมมา	จิตที่เศร้าหมอง แต่ไปคิดถึงอารมณ์ที่ไม่เศร้าหมอง ก็ดีขึ้น หายจากทุกข์ได้
อสังกิลิฏฐา	จิตไม่เศร้าหมอง ธรรมก็ไม่เศร้าหมอง เช่น เด็ก ยังไม่มีกามคุณ แล้วไปบรรพชา
สวิตักกะวิจารณ์ ธัมมา	ธรรมที่เป็นไปกับวิตก วิจารณ์ ยังตกค้างอยู่ พิจารณาว่า พยาบาทยังอยู่ ทำอย่างไรหนอจึงจะหมดไป
อวิตักกะวิจารณ์ รัตตา	ไม่มีวิตก แต่มีวิจารณ์ ทำบุญกุศล จิตไม่หวั่นไหว ทำไปเรื่อยๆ คือ พิจารณาต่อไปเรื่อยๆ โดยไม่มีวิตก
อวิตักกะวิจารณ์ ธัมมา	ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ ทำไปเลย เช่น พระอานนที่จะพักผ่อน วางแล้ว หยุดคิดแล้ว กำลังล้มตัวลง ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์
ปิติสหคตาธัมมา	ปิติ คือ ความยินดีของสัตว์โลก มี ๕ แบบ ๑. ฌนิกา แค่ขณะ เช่นสายฟ้าแลบ ๒. อุทกา บังเกิดน้อย เช่นคลื่นกระทบฝั่ง ๓. โอภันตिका ทำให้กายหวั่นไหว ๔. อุเพงคาปิติ ขนพองสยองเกล้า ลอยไปในอากาศ ๕. ผรณาปิติ ซายชานทั่วสรรพางกาย อิ่มใจ ทั้งตัว

สุขะสหคตา รั้มมา

๑. สุขของมนุษย์ ๒. สุขในสวรรค์ ๓. สุขในนิพพาน

๑. สุขโลกีย์ มีกิเลส

๒. สุขโลกุตตระ สกัดจากกิเลส

สุข ๔

๑. สุขกาย

๒. สุขไม่มีโรคเบียดเบียน

๓. สุขใจที่ไม่เศร้าหมอง

๔. สุขจากมีกิจที่สมควรจะทำ

สุข ๕

๑. สุขจากอายุยืน ยังมีชีวิตอยู่

๒. สุขเพราะมีรูปงาม

๓. มีเงินใช้

๔. มีปัญญา

๕. สุขในหมดเวรหมดกรรม สุขของพระ และของโยคาวจร

สุข ๔

๑. สุขจากการเกิดของพระพุทธเจ้า

๒. สุขจากการฟังพระสัทธรรม

๓. สุขจากความพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์

๔. สัมคคานัง ตะโย สุขัง

สุขจากการกระทำให้กิเลสเร่าร้อน อยู่ไม่ได้

ไม่ผ่นผัน มารพรากไปจากสันดานไม่ได้

อุปกษาสหคตา

หมดปิติและหมดสุข

ทัสสะเนหะ ปหาตัพพา

ละกิเลสได้เพราะเห็น เห็นแล้วเกิดสังเวช สลดใจ ละกิเลสได้

ภาวนายะปหาตัพพา

ละกิเลสได้โดยการภาวนา

๑. บริกรรมภาวนา ละกิเลสหายาบ

๒. อุปจารภาวนา ละกิเลสอย่างกลาง

๓. อัปนาภาวนา ละกิเลสอย่างละเอียด

เหวะทัสสะเนหะ นะภาวนายะ

ละกิเลสได้ด้วยเหตุ ไม่ได้เห็น ไม่ได้ภาวนา

แต่ทำใจ ความในใจ ไม่ให้ยินดีในกามคุณ

ดูบุคคลอารมณ์ดี ไม่โม,ภ ไม่โกรธ ไม่หลง เฉยๆ อยู่

เป็นตามอุปนิสัย หายากยิ่งนัก

ทัสสะเนหะ ปหาตัพพาเหตุกาธัมมา เพราะมีเหตุมีปัจจัยเกื้อหนุนกันมาก่อน
พอเห็นแล้วด้วยตา หรือปัญญา ก็ละกิเลสเสียได้

ภาวนายะ ปหาตัพพาเหตุกาธัมมา เพราะมีเหตุมีปัจจัยเกื้อหนุนกันมาก่อน
พอรักษาศีล ทำสมาธิ ทำภาวนาแล้วก็ละกิเลสเสียได้
โลกียศีล โลกียภาวนา เป็นเหมือนหินทับหญ้า
โลกุตตรศีล โลกุตตรภาวนา ชุติรากร หมัดเขี้ยว
ไม่ขึ้นอีก หรือตัดยอดตาลให้ด้วน ไม่โตอีก

ทัสสะเนหะ นะ ภาวนายะ ปหาตัพพาเหตุกาธัมมา

ไม่เห็นไม่ภาวนา แต่มีเหตุให้ละกิเลสได้เอง เช่นพระอานนท์ ล้มตัวลงนอน
รู้มากเป็นเหตุ ตอนนั้นหยุดภาวนาแล้ว หยุดที่เหตุ ไม่สนใจก็เลยสำเร็จได้

อจาจะคามิโน ธัมมา สุขเพราะสะสมบุญกุศล

อะปะจยคามิโน ธัมมา ทุกข์เพราะไม่ได้สะสมบุญมา มีเงินแล้วไม่ทำบุญ
เช่น อานันทเศรษฐีชาตินี้ แต่เป็นคนจนชาติหน้า

เหวจาจยคามิโน ธัมมา หาปะจยคามิโน ธัมมา

ถึงความสุขด้วยการสะสมบุญ ก็ไม่ใช่ ไม่สะสม ก็ไม่ใช่
เช่น คนนอนหลับ ไม่ทุกข์ ไม่สุข ฉะนั้น

เสกขา ธัมมา

ยังต้องศึกษาสิกขา ๓ อธิ แปลว่ายิ่ง คือมี ต่ำ กลาง ยิ่ง
เปรียบเทียบกับ ศีล จิต ปัญญา, อธิปัญญา - ปัญญาชั้นสูง
อธิปัญญา คือปัญญาเกิดความเบื่อหน่ายในสังขารทั้งปวง
ปฏิเวธ คือ ทางหลุดรอด

อเสกขา ธัมมา

แปลตามตัวอักษร แปลว่า ธรรมที่ไม่ได้รับการ เกียจคร้าน
ปัญญาถอย ประมาท ผู้ที่ไม่รักษาศีล แต่ทว่า
อเสกบุคคล ท่านแปลว่า พระอรหันต์ผู้ศึกษาจบแล้ว

เหวะเสกขา หาเสกขา

จะศึกษาก็ไม่ใช่ จะไม่ศึกษาก็ไม่ใช่ เหมือนต้นไม้ที่ขึ้นเอง
โดยไม่มีคนปลูก แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น
พระศรีธัญญะสำเร็จการศึกษาเอง ไม่ได้ออกไปศึกษา
เพราะว่า มาจากพระบารมีเก่า
พระกุมารกัสสปะ ได้ฟังพยากรณ์ภาษิต ๑๕ มาชาติก่อน

ปริตตา ธัมมา	แล้วภาวนาก็ยังไม่สำเร็จ มาสำเร็จเอาชาตินี้อายุ ๘ ขวบ ทำบุญมาน้อย ปัญญาน้อย ถึงจะเจริญธรรมมาก ไม่เป็นผล เช่น พระจุลบัณฑก แคล่ลุปผ้าเช็ดหน้า
มะหัคคตา ธัมมา	ธรรมอันเลิศ แจกแจงได้มาก เช่น แคะ เย ธัมมา เหตุปป์ภาวา ... เท่านั้นเอง แต่พระสารีบุตรแจกแจงได้ ๑๐๐๐ บท ได้
ปริตตา ธัมมา	ธรรมที่มีอารมณ์น้อย ไม่ฟังชานไป เช่น อยู่กับความตายทุกขณะ
อัปปมาณา ธัมมา	อารมณ์มากมายไม่มีประมาณ เช่น มนุษย์นี้แหละ โลกธรรม ๘ ก็ไม่พอ ไม่อิม ไม่เต็ม
หิชา ธัมมา	ธรรมที่ยังอารมณ์ให้ต่ำช้า คือ กามคุณ ๕ นี้แหละ
มัชฌิมา ธัมมา	ธรรมที่เป็นกลางๆ พอดีๆ
ปณีตา ธัมมา	ธรรมอันประณีต
มิจฉัตตะนียตา ธัมมา	คือ ทิฏฐิผิต เช่น ๑. อุจเจตะทิฏฐิ เชื่อว่า ตายแล้วศูนย์ ไม่มีบาป ไม่มีบุญ ๒. สัตตะทิฏฐิ เห็นว่าเที่ยง คนไปเป็นคน หมาไปเป็นหมา ๓. อกิริยาทิฏฐิ ไม่ต้องทำ กำหนดเอง สำเร็จเอง ทั้ง ๓ ทิฏฐิ นำไปสู่ทุกคติ อบายภูมิจึง
สัมมัตตะนียตา ธัมมา	มีทิฏฐิชอบ คือเห็นทุกขในขันธ ๕ เห็นอริยสัจสี่ เห็นสิ่งที่สมมุติ ว่าเป็นสมมุติ หรือ จริงตามสมมุติ
อนียตา ธัมมา	ธรรมที่ไม่เกี่ยวกัน ไม่เที่ยง ไม่ใช่ว่า ทำบุญแล้ว จะไปสวรรค์เสมอไป
มัตถคารัมมะณา ธัมมา	ปฏิบัติถือเอามรรคเป็นอารมณ์
มัตถคาเหตุกา ธัมมา	ศึกษาสิกขา ๓ เป็นเหตุและเครื่องอุดหนุนอริยมรรค
มัตถคาธิปติโน ธัมมา	ทำมรรคให้มากเป็นใหญ่ นิสัยแก่กล้าไปนิพพานได้
อุปปีหณา ธัมมา	สิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้ว คือ สมมุติ ไม่เที่ยง
อนุปปีหณา ธัมมา	ไม่เกิดขึ้นแล้ว อีกนัยหนึ่ง คือ เช่นทำ อนัตตริยธรรม ๕ หรือ ทำนิวรรณ์ ๕ จะไม่มีสมมติเกิดขึ้น
อุปปาทีโน ธัมมา	เกิดแล้วเป็นของแท้ของจริง และไม่เสื่อมสิ้นไป

มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑

อดีตารัมมะณา รัมมา สิ่งที่มีอดีตเป็นอารมณ์ เช่นนึกถึงบุญกุศลที่เคยทำ

อนาคตารัมมะณา รัมมา มีอนาคตเป็นอารมณ์ เช่นคิดว่า เรายังไม่มีปัญญา

ไม่มีญาณ ต้องบำเพ็ญมี ให้เกิด

ปัจจุบันหา รัมมะณา รัมมาเอาปัจจุบันเป็นอารมณ์ ปัจจุบันสมาธิ ปัจจุบันปัญญา

อัมมัตตา รัมมา เกิดจากอายตนะภายในที่เป็นกุศล หรือ อกุศล

พะหิทธา รัมมา เกิดจากภายนอก คือ ธาตุ ๔, อายตนะภายนอก ๖

อัมมัตตะพะหิทธา รัมมา ทั้งภายในภายนอกอาศัยซึ่งกันและกัน

อันนี้แหละ คือ โอปนยิโก

พะหิทธา รัมมะณา รัมมา คือเอาข้างนอก มาทุกซ์เพิ่มขึ้นอีก

คือธรรมภายนอกไม่ใช่เครื่องระงับ

ไม่ใช่ธรรมของพระตถาคต

สนิทฺตสฺสเน สัมปฏฺฐิมา รัมมา รัมมทั้งกลายเป็นไปด้วยความคับแค้นใจ

อารมณ์อันไม่เป็นที่รักที่ปรารถนา

อนิทฺตสฺสเน สัมปฏฺฐิมา รัมมา บังเกิดความคับแค้นใจโดยไม่ได้เห็น

อนิทฺตสฺสเน สัมปฏฺฐิมา รัมมา จะคับแค้นก็ไม่ใช่ จะไม่คับแค้นก็ไม่ใช่

เช่น สุขปิติ ก็ไม่มี ทุกข์ก็ไม่มี เช่นนิโรธธรรมดับหมด

ตรวจดูว่า อะไรๆ สิ่งต่างๆ ที่กระทำไปแล้วนั้นด้วยเหตุอันใด

เหตุที่นำเราไปทำกรรมดีหรือชั่ว ไม่ได้ดูจากความรู้สึกก่อนทำ

ไม่ได้ดูขณะกำลังทำ ให้ดูที่ผลหลังจากทำแล้ว

เวลาพูดๆ ว่า เป็นเหตุผล แต่ความจริงขณะพูดผลยังไม่เกิด

เพราะเรากำลังพูดเรื่องกรรมอยู่ ดูจากผลของกรรมแน่นอนกว่า

ถ้าทำให้มีผลเดือดร้อนใจ เดือดร้อนกาย วาจา ภายหลัง

นั่นคือคำจำกัดความของ การทำชั่ว

ทำดีก็ตรงกันข้าม คือทำแล้วไม่นำความเดือดร้อนในภายหลัง

.....

ปัทมทิโตติ สมะณฺยาโต เอกะจะริยัง อะธิฏฺฐิตโต
อะถาปี เมถุเห ยุตฺโต มฺหุทฺทวะ ประริกิสฺสะติ

ผู้ตั้งใจประพฤติตนเป็นคนโสด หรืออยู่คนเดียวได้
เขารู้กันว่า เป็นบัณฑิต
ส่วนคนโง่ ฝึกไฟในเมถุน ย่อมเศร้าหมอง

(ขุ. สุตตนิบาต/มหานิบาต)

ปุตฺตา มตฺถิ ณะนะ มตฺถิ
อตฺตา หิ อตฺตะโน นตฺถิ

อิติ พาโล วิหฺญญะติ
กฺโต ปุตฺตา กฺโต ณะนัง

คนเขลาคิดว่า เรามีบุตร เรามีทรัพย์ จึงเดือดร้อน
ที่แท้ตนของตน ก็ยังไม่มี จะมีบุตร มีทรัพย์ มาแต่ไหนเล่า

ขุ. ฐ. ๒๕/๒๓